

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี มีขอบเขตการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานและแนวทางการศึกษา ตามลำดับดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา
 - 1.2 ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา
 - 1.3 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา
2. คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ
 - 2.1 ความหมายของคุณธรรม
 - 2.2 ความสำคัญของคุณธรรม
 - 2.3 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ
 - 2.3.1 ความซื่อสัตย์
 - 2.3.2 ความประหยัด
 - 2.3.3 ความซื่อสัตย์
 - 2.3.4 ความมีวินัย
 - 2.3.5 ความสุภาพ
 - 2.3.6 ความสะอาด
 - 2.3.7 ความสามัคคี
 - 2.3.8 ความมีน้ำใจ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารสถานศึกษา

1. ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันทางสังคม ที่ให้บริการทางการศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เกิดการเรียนรู้ตามศักยภาพ ได้มีผู้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ดังนี้

วิลเลียม ฌอนวิวัฒน์ (2541, หน้า 16) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา คือ การดำเนินกิจกรรมภายในสถานศึกษาโดยกลุ่มบุคคลหลายฝ่าย เพื่อให้นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา ตลอดจนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

นิพนธ์ กิनावงศ์ (2544, หน้า 16) ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาว่าเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ของผู้บริหารจัดการดำเนินงานของสถาบันให้ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ต้องการ

วรงค์ สุวรรณรัตน์ (2544, หน้า 11) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา คือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามภาระหน้าที่และขอบข่ายในการจัดการศึกษา ให้ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา โดยมีครูและผู้เกี่ยวข้องดำเนินการร่วมกันในการบริหารและการจัดการสถานศึกษาโดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาให้มากที่สุด

ประจักษ์ โพธิ์วัด (2548, หน้า 24) กล่าวถึงความหมายของการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันใช้ทรัพยากรการบริหารเพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ ค่านิยม พฤติกรรม และคุณธรรม เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

จูไรลักษณ์ โกมล (2548, หน้า 10) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา คือ กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อต้องการพัฒนาหรือให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

พนม สุวรรณพงษ์ (2548, หน้า 12) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรม การจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่าย ทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยในการบริหาร ได้แก่ คน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดการที่ดี

รุ่งศักดิ์ โพธิ์ช่วย (2549, หน้า 23) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนโดยกลุ่มบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาทั้งระบบโรงเรียน อันที่จะพัฒนาสมาชิกของสังคมไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน ตลอดจนประชาชน ให้มีความรู้ความสามารถและทักษะ ตลอดจนค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม และเจตคติ ที่ดีงามตามที่สังคมต้องการ และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาที่บุคคลทุกฝ่ายร่วมมือกันทั้งระบบ รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายนอก อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน วิทยากรการบริหารเพื่อพัฒนานักเรียนให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

2. ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 8) กล่าวว่า ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบการบริหารไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะว่าการดำเนินงานต่าง ๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ ผู้ช่วยงานแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด และความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำเอาเทคนิควิธีและ กระบวนการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา

คำริ บุญชู (2545, หน้า 3) กล่าวว่า เนื่องจากสถานศึกษายุคใหม่มีความหมายครอบคลุมทุกหน่วยที่มีอำนาจหน้าที่และวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ซึ่งไม่ได้หมายถึงโรงเรียนแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ฉะนั้น สถานศึกษาจึงมีความสำคัญ คือ เป็นสถานที่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยตรง

ธีระ รุญเจริญ, ปราชญา กล้าผจญ, และสัมมา รัตนชัย (2545, หน้า 11-12) กล่าวว่า ในการจัดการศึกษามีความสำคัญจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ จึงจะทำให้การบริหารและการจัดการศึกษาประสบความสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ ในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 จะประสบผลสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ สถานศึกษา ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติภารกิจของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี และผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ทำการปฏิรูปที่มีประสิทธิภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 75) ได้กล่าวว่า การที่กำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่จะทำให้สถานศึกษามีอิสระ มีความเข้มแข็งในการบริหาร เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างคล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติ ดังนั้นสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดระบบการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ มีการรวบรวมและจัดระบบข้อมูล วางแผน และดำเนินการตามแผน ศึกษากฎหมาย กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ใช้การบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วม

มีการจัดระบบบัญชีให้ครบถ้วนถูกต้อง เนื่องจากสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล มีสถานภาพที่เป็นทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลที่อยู่ภายใต้กฎหมายมากกว่าสถานศึกษาที่ไม่เป็นนิติบุคคล

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา คือ การบริหารจัดการศึกษาให้กับนักเรียนและประชาชนทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามแผนการจัดการศึกษาของชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2544 ก, หน้า 31) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา ดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของนักเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและนักเรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนานักเรียนตามศักยภาพ
7. จัดการประเมินนักเรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของนักเรียนความประพฤติ และการสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา
8. ให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในชุมชน และสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ
9. ให้สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ
10. สถานศึกษาที่ทำหน้าที่พัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละระดับ

คำริ บุญชู (2545, หน้า 3-6) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษายุคใหม่ มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ดังนี้

1. จัดการศึกษาหลายรูปแบบและให้มีการเทียบโอนผลการเรียนได้ (มาตรา 15)
2. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ (มาตรา 24)
3. ประเมินนักเรียนด้วยวิธีที่หลากหลาย (มาตรา 26)
4. จัดทำสาระหลักสูตรระดับสถานศึกษา (มาตรา 27)
5. ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (มาตรา 29)
6. พัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (มาตรา 30)

7. จัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา (มาตรา 40)

8. จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา (มาตรา 47,48,49,50,51,72)

สถาบันราชภัฏเทพสตรี (2546, หน้า 4) กล่าวว่า สถานศึกษามีบทบาทที่สำคัญ คือ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ประทีป โดสารเดช (2549, หน้า 22) กล่าวว่า สถานศึกษามีบทบาทต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญ คือ

1. สถานศึกษามีหน้าที่จัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของนักเรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ส่งเสริมและฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน
3. จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
4. จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาวะแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและนักเรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกัน พัฒนานักเรียนตามศักยภาพ

7. จัดการประเมินนักเรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของนักเรียนความประพฤติ และการสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบความรู้ไป ในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

8. ให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในชุมชน และสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

9. ให้สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ

10. สถานศึกษาที่ทำหน้าที่พัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละระดับ

รุ่งศักดิ์ โพธิ์ชวญ (2549, หน้า 24) กล่าวว่า สถานศึกษามีหน้าที่ในการบริหารจัดการศึกษา ให้กับเยาวชนและประชาชนทั้งของรัฐและเอกชน อย่างเป็นระบบตามแผนการจัดการศึกษาของชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติที่กำหนดไว้

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า สถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพ สำหรับนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพและพัฒนาการตามวัย ทั้งด้านความรู้ อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

1. ความหมายของคุณธรรม

ได้มีนักการศึกษาหลายท่าน ที่ได้กล่าวถึงความหมายของคุณธรรมไว้ดังนี้

วสิน อินทสระ (2541, หน้า 106 -107) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมตามหลัก จริยศาสตร์ โดยสรุปว่า คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงาม ซึ่งตั้งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยนี้ได้มาจากความพยายามและความประพฤติต่อกันมาเป็นเวลานาน พร้อมอธิบาย และได้ให้ความหมายอันสั้นว่า คุณธรรม คือ ความล้ำเลิศแห่งอุปนิสัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 7) ได้ให้ความหมาย คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ปฏิบัติและเกิด (คุณ) ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2543, หน้า 115) ให้ความหมายของ คุณธรรมว่า คุณธรรม คือ สิ่งที่ถูกคล้อยยอมรับว่า เป็นสิ่งที่ดีงาม มีประโยชน์มาก และมีโทษน้อย

สุวิทย์ มูลคำ, และอรทัย มูลคำ (2546, หน้า 235) ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี คนที่มีคุณธรรม หมายถึง คนที่มีจริยธรรม อยู่ในระดับสูง ซึ่งคนที่มีคุณธรรมนั้น นอกจากจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นแล้ว ยังมีจิตใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่นอีกด้วย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 253) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

บัวหลวง แสงสว่าง (2548, หน้า 19-20) สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดีที่มีอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งได้สั่งสมมาจากประสบการณ์ที่ดี เป็นคุณภาพของจิตใจ ที่ส่งเสริมให้จิตใจดีงาม เป็นจิตใจที่สูงจนประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงาม และฝังอยู่ในจิตใจ คุณธรรมแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ

1. คุณธรรมทางสติปัญญา รวมทั้งความรู้ทางทฤษฎี และความรู้ทางปฏิบัติที่ส่งผลต่อความมีเหตุผลและการกระทำหน้าที่

2. คุณธรรมทางศีลธรรม คือ ความมีจิตสำนึกในสิ่งที่ดีงาม และเหตุผลคุณธรรมทางศีลธรรมไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และไม่ได้ติดตัวมาแต่กำเนิด ซึ่งเป็นคุณลักษณะทางนามธรรม

จากความหมายของคุณธรรมที่นักการศึกษาได้กล่าวมา สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี อุปนิสัยอันดีงาม ที่มีอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งได้สั่งสมมาจากประสบการณ์ที่ดี ส่งผลให้แสดงออกและประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงาม

2. ความสำคัญของคุณธรรม

จิตรประสงค์ ขาวเจริญ (2540, หน้า 13) กล่าวว่า รัฐบาลเห็นความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม จึงได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรในแผนการศึกษาในทุกระดับ ดังเช่น สำนักงานพัฒนาคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดตั้งสำนักงานพัฒนาคุณธรรมขึ้น เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 โดยมีนโยบายที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาจิตใจของเยาวชนให้มีคุณธรรม โดยเฉพาะเรื่องความกตัญญู ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสะอาด ความซื่อสัตย์ การประหยัด รวมทั้งการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ ความเข้าใจ และการกำหนดแนวทางของการปฏิบัติที่ ถูกต้อง ที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิตและสังคม และส่งเสริมให้สถานศึกษาอบรม โดยสอดแทรกคุณธรรมในกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอ และดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้นักเรียน นักศึกษาได้ประพฤติตนตามหลักธรรม คำสอนของศาสนา ปลูกฝังพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

กรมวิชาการ (2541, หน้า 2) กล่าวว่า จากกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตลอดจนการที่สื่อต่าง ๆ ที่เผยแพร่ทั่วไปในปัจจุบันนี้ทำให้เด็กไทยได้รับเอาวัฒนธรรม และแบบอย่างต่าง ๆ มาจากต่างประเทศ ทำให้เด็กไทยได้รับวัฒนธรรมของประเทศเหล่านั้นมาโดยไม่ได้มีการพิจารณาว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี อีกทั้งการขาดความเอาใจใส่จากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่งผลให้พฤติกรรมของนักเรียน ได้เปลี่ยนแปลงในเรื่องของการมีระเบียบวินัย ศิลธรรม วัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงาม จนทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ต้องเสียเอกลักษณ์ของความเป็นไทย จากความคาดหวังของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอยู่ที่การศึกษาที่จะเป็นกระบวนการ ที่สำคัญในการพัฒนาคน เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ เป็นคนดีมีความรู้ความสามารถ และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขบนพื้นฐานความเป็นไทย ซึ่งจะเป็นอย่างนั้นได้การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างให้กับนักเรียนให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่สมบูรณ์ เป็นกำลังสำคัญที่จะพัฒนาประเทศชาติต่อไป

บัวบุษยา (2551, พฤษภาคม 25) ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณธรรมว่าปัจจุบันภาวะวิกฤตคุณธรรมของเยาวชนไทยเป็นปัญหาเร่งด่วน ซึ่งทุกฝ่ายควรร่วมมือกันแก้ไข กระทรวงศึกษาธิการจึงมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจัง การปฏิรูปการศึกษาจึงมุ่งเน้น ให้นักเรียนมีคุณธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยแก้ไขวิกฤตของเยาวชนไทยได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ในยุคปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้สภาพสังคมของไทยเปลี่ยนไป ปัญหาทางสังคมได้ทวีความซับซ้อนและรุนแรงขึ้นทุกขณะ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการมีค่านิยมความฟุ้งเฟ้อ การเลียนแบบ การแพร่ระบาดของยาเสพติด การก่ออาชญากรรม การทำแท้ง การฆ่าตัวตาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาของเด็กและเยาวชน แม้แต่ผู้ใหญ่ก็ไม่สามารถปรับตัวในสถานการณ์ดังกล่าวได้ ดังนั้น การที่จะปลูกฝัง ให้เด็กอยู่ในสังคมปัจจุบันได้ ต้องปลูกฝังให้มีคุณธรรม เพื่อให้เด็กเป็นเด็กดี มีปัญญาและมีความสุขบนพื้นฐานความเป็นไทย เป็นกำลังสำคัญที่จะพัฒนาประเทศชาติต่อไป

3. การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

ด้วยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550 ก, หน้า 9) ได้นำประกาศนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่จะเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกในคุณค่าของปรัชญาพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีมีความรู้และอยู่ดีมีสุข

ดังนั้น สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ (2545, หน้า 25-26, 83) จึงได้กำหนดแนวปฏิบัติ ให้สถานศึกษาได้พัฒนาคุณธรรมนักเรียนดังนี้

1. จัดกิจกรรมหน้าเสาธงทุกเช้าเป็นประจำ เน้นฝึกมารยาท ความเป็นผู้นำให้ทั่วถึง มีกิจกรรมสำคัญ คือ กิจกรรมเคารพธงชาติ สวดมนต์ และกล่าวคำปฏิญาณ กิจกรรมฝึกมารยาทการแสดงความเคารพบุคคลต่างๆ กิจกรรมรายงานผลการปฏิบัติหน้าที่รักษาความสะอาด เขตรับผิดชอบประจำวันของนักเรียน

2. การจัดกิจกรรมทางศาสนาในวันสุกัลป์คาร์ท มีกิจกรรมสำคัญคือ กิจกรรมทางศาสนาทุกวันสุกัลป์คาร์ท ได้แก่ฝึกจัดโต๊ะหมู่บูชา การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ สวดมนต์ไหว้พระทำนองสรภัญญะ การนั่งสมาธิ กิจกรรมทางศาสนาที่จัดเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง นิมนต์พระสงฆ์มาอบรมคุณธรรมจริยธรรม บรรยายธรรม ฝึกนักเรียนได้อารธนาศีล อารธนาธรรม กิจกรรมบันทึกความดี ให้นักเรียนบันทึกความดีลงในสมุดแล้วนำมาเล่าให้เพื่อนฟัง

3. จัดกิจกรรมทางศาสนาในวันสิ้นภาคเรียน มีกิจกรรมสำคัญ คือ การประกาศเกียรติคุณและมอบรางวัลแก่นักเรียนประพฤติดี จัดประกวดนิทานธรรมะหรือนิทานชาดกจัดการแสดงของนักเรียน โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับจริยธรรม การคัดเลือกผู้นำนักเรียน

4. ปฏิบัติกิจกรรมตามศาสนาของตนตามความเหมาะสมจะเห็นได้ว่านโยบายเหล่านี้เป็นแนวทางที่โรงเรียนในสังกัดจะต้องนำไปปฏิบัติ หรือกำหนดนโยบายขึ้นมาให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว โดยส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ที่พึงประสงค์

การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ นั้น โรงเรียน เมธีวุฒิมิตร ได้ระบุโครงการไว้ในธรรมนูญโรงเรียน (2548, หน้า 52-55) ไว้ 10 โครงการ ดังนี้

1. โครงการจัดห้องจริยธรรมในโรงเรียนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม การเรียนการสอนศีลธรรมและการปฏิบัติ เพื่อเป็นที่สนใจของครูอาจารย์และนักเรียน

2. โครงการส่งเสริมความสะอาดในโรงเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังทัศนคติที่ดีในการรักษาความสะอาดให้แก่ นักเรียน ให้รู้จักรับผิดชอบร่วมกัน รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ เพื่อความสะอาดตา สบายใจของผู้ที่อยู่ร่วมกันในโรงเรียน และผู้ที่มาติดต่อกับทางโรงเรียน เกิดความรักความภูมิใจในสถาบันของตนเอง ซึ่งจะส่งผลถึงความสะอาดเรียบร้อยของสังคมและบ้านเมืองต่อไป

3. โครงการรักษาสัญลักษณ์ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในโรงเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูอาจารย์ นักเรียน นักการภารโรงและบุคคลอื่น ๆ ในโรงเรียนได้เห็นคุณค่าของสัญลักษณ์ของโรงเรียนอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจให้ประกอบความดี ละเว้นความชั่วทำให้เกิดความสามัคคีลดความขัดแย้งต่าง ๆ ในโรงเรียน

4. โครงการปลูกต้นไม้ จัดไม้ดอกไม้ประดับ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาจัดใจของนักเรียนให้ใคร่ที่จะศึกษาหาความรู้ในบรรยากาศที่ร่มรื่นสวยงาม ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ของที่อยู่อาศัย

5. โครงการแก้ไขปัญหาสาเหตุคิดของเยาวชนในสถานศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้โรงเรียนปลอดสารเสพติด สิ่งยั่วยุทางกามารมณ์ การพนันอบายมุข เพื่อแสวงหาแนวทางป้องกันและแก้ไขสาเหตุคิดและอบายมุขต่าง ๆ

6. โครงการเข้าค่ายอบรมจริยธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรม สามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูอาจารย์ที่รับผิดชอบงานด้านจริยธรรมในสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมการฝึกปฏิบัติกิจกรรม สมาธิขั้นพื้นฐานจาก

7. โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีของสังคม เข้าใจในคำสอนของทางพระพุทธศาสนา สามารถนำเอาคำสอนไปประยุกต์ใช้ ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และเพื่อให้เยาวชนไทยสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

8. โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีความสามัคคีร่วมมือกันจัดดำเนินกิจกรรมเพื่อให้นักเรียน ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดี รู้จักตอบแทนบุญคุณผู้ที่มีพระคุณ โดยผ่านกิจกรรมสลากภัต ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยตรงแบบบูรณาการ

9. โครงการสอนนักเรียนและธรรมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ศิลธรรมแก่เยาวชน ให้เป็นผู้รู้จักรับผิดชอบชั่วดี รู้จักวิถีอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เข้าใจในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีความผูกพันกับพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติ ให้เยาวชนห่างไกลยาเสพติด และสิ่งผิดต่อศีลธรรม และให้เยาวชนเป็นผู้ที่มีความกล้าแสดงออกทางด้านการอ่าน การพูด การคิด การถาม การเขียน นำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน และปฏิบัติตนเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ รู้จักเคารพผู้ใหญ่

10. กิจกรรมหน้าเสาธง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้รู้ถึงหน้าที่ ซึ่งตนเองจะต้องทำก่อนเข้าเรียน เพื่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองในหมู่คณะ เพื่อให้การปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน เพื่อให้เกิดความรัก ความผูกพัน ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนโรงเรียน

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2550, หน้า 32) กล่าวว่า การปฏิบัติของสถานศึกษาที่จะพัฒนาคุณธรรมจะต้องมีหลักการและรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ ดังนั้น บรรยากาศของโรงเรียน ต้องบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสงบ ความรัก ความเมตตา วัตถุประสงค์ของโรงเรียน เพื่อสร้างคนดีเหนือสิ่งใด ให้นักเรียนได้เป็นมนุษย์

ที่สมบูรณ์ ทั้งทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ นักเรียนจะมีอุปนิสัยที่ดีงาม ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นแบบอย่างของผู้ที่มีอุปนิสัยดีงาม ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ในกระบวนการเรียนรู้ นักเรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และมีประสบการณ์ตรงให้มากที่สุด ครูต้องเป็นตัวอย่างของคุณธรรมหรือคุณค่าความเป็นมนุษย์ เพื่อที่จะให้นักเรียน ได้เลียนแบบ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550 ข, หน้า 250-253) ได้ประเมินการปฏิบัติที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 26 โรงเรียน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต และ การศึกษาเอกสารหลักฐาน และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ พบว่า สถานภาพด้านคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนที่ผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจระดับประถมศึกษา ได้แก่ ความซื่อสัตย์ การประหยัดและอดออม การมีสัมมาคารวะ ความมีระเบียบวินัย การปฏิบัติตามหลักหรือคำสอนของศาสนา ความรับผิดชอบ เป็นต้น ส่วนระดับมัธยมศึกษา มีคุณธรรม จริยธรรมที่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ความมีวินัย ความมีสัมมาคารวะ ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ รักษาสีน้ำเงิน เป็นต้น กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม กิจกรรมทุกกิจกรรมของโรงเรียน มีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนทั้งสิ้น เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติ การทำบุญใส่บาตร การนิมนต์พระเป็นองค์บรรยายธรรม การจัดกิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมหน้าเสาธง การประกาศความดี ประกาศความไม่ดี การแก้พฤติกรรม การส่งเสริมพฤติกรรม โครงการยวทูตความดี โครงการเด็กดีศรี(ชื่อโรงเรียน) โครงการของหายไม่สูญ โครงการพบพระชำระใจ กิจกรรมกีฬา เป็นต้น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550 ก, หน้า 8-9) ได้นำคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญของการดำรงชีวิต พัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยใช้คุณธรรมนำความรู้เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีและเป็นคนเก่งผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สร้างคุณภาพคนรุ่นใหม่ ให้เป็นผู้สร้างอนาคตใหม่ของสังคมไทย

1. ความขยัน

1.1 ความหมายของความขยัน

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ (2551, พฤษภาคม 25) กล่าวว่า ขยัน หมายถึง ความมีมานะอดทน อุตสาหะพากเพียร มีความพยายาม มีความมุ่งมั่นที่จะกระทำการใด ๆ อย่างจริงจังและแน่วแน่ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความกล้าที่จะคิดทำ และจะเสี่ยง อย่างชาญฉลาด กล้าริเริ่มในสิ่งใหม่ ๆ บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผล มีความมั่นใจในตนเอง มีความกระตือรือร้นใฝ่หา และแสวงหาความรู้ความก้าวหน้า ทางวิชาชีพให้แก่ตนเอง

คชานาถ (2551, พฤษภาคม 24) กล่าวว่า ขยัน หมายถึง ความพยายาม ในการปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่ทอดทิ้ง เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2551, พฤษภาคม 19) กล่าวว่า ขยัน หมายถึง ทำการงานอย่างขยันขันแข็งไม่ปล่อยประละเลย ทำหรือประพฤติ เป็นปรกติสม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน แข็งแรง เข้าที่

ราชาดา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า ขยัน คือ ความตั้งใจ เพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทน ไม่ทอดทิ้งต่ออุปสรรค ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญาแก้ปัญหาจนเกิดผลงานสำเร็จตามความ มุ่งหมาย

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) ได้กล่าวว่า ความขยัน คือ ความตั้งใจพากเพียร ทำหน้าที่การงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร ผู้งาน มีความ พยายามไม่ทอดทิ้ง กล้าเผชิญอุปสรรค รักรงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างแท้จริง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2551, หน้า 29) กล่าวว่า ขยัน หมายถึง ความตั้งใจเพียรพยายาม ทำหน้าที่การงาน ตั้งใจเรียนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ อดทนไม่ทอดทิ้งเมื่อพบอุปสรรค ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญา แก้ปัญหา จนเกิดผลงาน และความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ขยัน หมายถึง การตั้งใจเรียน ตั้งใจทำงาน อย่างจริงจัง ต่อเนื่อง ผู้งาน มีความพยายาม มีความมุ่งมั่นในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างจริงจัง ขยันขันแข็งไม่ปล่อยประละเลย ไม่ทอดทิ้ง กล้าเผชิญอุปสรรค รักรงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่ อย่างจริงจัง ไม่ปล่อยประละเลย ไม่เกียจคร้าน ประพฤติเป็นปรกติสม่ำเสมอ จนประสบ ผลสำเร็จ

1.2 คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของความขยัน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 12) กล่าวว่า ผู้ที่มีความขยัน คือ ผู้ที่มีพฤติกรรมเอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมาย การลงมือทำงานทันทีที่ได้รับ มอบหมาย โดยไม่ต้องให้ผู้อื่นมาบังคับการทำงานอย่างตั้งใจเต็มความสามารถ เมื่อมีอุปสรรค พยายามแก้ไขเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงโดยไม่ละทิ้งงาน เมื่อมีเวลาว่างก็มักใช้ไปในการทบทวน ผักผ่อนสิ่งที่ได้เรียนรู้มา หรือทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองหรือผู้อื่น

ราชาดา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า ผู้ที่มีความขยัน คือผู้ที่ ตั้งใจทำอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร ผู้ที่เป็นคนผู้งาน มีความพยายาม ไม่ทอดทิ้ง กล้าเผชิญอุปสรรค รักรงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2551, หน้า 29) กล่าวว่า ผู้ที่มีความขยัน คือ ผู้ที่ตั้งใจเรียน ผู้ที่ตั้งใจทำอย่างจริงจังต่อเนื่อง ในเรื่องที่ถูกที่ควร ผู้ที่เป็นคน

สู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง จนประสบผลสำเร็จ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีความขยัน คือ ผู้ที่ตั้งใจเรียน ตั้งใจทำงานอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง เป็นคนสู้งาน มีความพยายาม มีความมุ่งมั่นในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างจริงจัง ขยันขันแข็งไม่ปล่อยปละละเลย ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง ไม่ปล่อยประละเลย ไม่เกียจคร้าน ประพฤติเป็นปรกคิสม่าเสมอ จนประสบผลสำเร็จ

1.3 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐานด้านความขยัน

อรุณ เสนาะคำ (2548, หน้า 36) ได้เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมตามคุณธรรมด้านความขยัน คือ

กิจกรรมในหลักสูตรที่มีส่วนส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมในด้านขยันหมั่นเพียร ได้แก่ โรงเรียนจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ผู้บำเพ็ญประโยชน์ จัดให้มีการแข่งขันกีฬาสควและนักเรียนเล่านิทานหรือเรื่องราวแสดงถึงผลดีของความขยันหมั่นเพียร และผลเสียของความเกียจคร้าน จีบจืด ท้อถอยแล้วร่วมกันอภิปราย นักเรียนเขียนรายงานประวัติของบุคคลที่มีความขยันหมั่นเพียร และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน นักเรียนบันทึกผลการปฏิบัติตามคุณธรรมความขยันหมั่นเพียรที่ได้ปฏิบัติไปแล้วแต่ละครั้งลงในสมุดบันทึกความดี

กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีส่วนทำให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมด้านขยันหมั่นเพียร ได้แก่ โรงเรียนจัดประกวดร้องเพลงเกี่ยวกับความขยันหมั่นเพียร นักเรียนรวบรวมคำกลอน คำขวัญเกี่ยวกับความขยันหมั่นเพียรเพื่อจัดป้ายนิเทศและจัดทำเป็นรูปเล่มจัดเชิดหุ่น แสดงละครหรือบทบาทสมมติเกี่ยวกับเรื่องราวความขยันหมั่นเพียร เชิญวิทยากรที่ประสบความสำเร็จในอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร มาเล่าถึงความเป็นมาของความสำเร็จและให้นักเรียนซักถาม

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า การปฏิบัติงานตามโครงการโรงเรียนและนักเรียนดีเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรม ให้ประสบความสำเร็จสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงได้จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้นักเรียนได้เกิดจิตสำนึกที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่บน 8 คุณธรรมพื้นฐานด้านความขยัน คือ โรงเรียนจัดกิจกรรมวันสัปดาห์ห้องสมุด ได้มอบรางวัลให้กับนักเรียนยอดเยี่ยมเป็นประจำทุกปี การจัดกิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระให้กับนักเรียนที่สนใจ เช่น การเลี้ยงโคพื้นเมือง เลี้ยงสุกร เสริมสวย ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว การมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความขยันหมั่นเพียร กิจกรรมต่างๆเหล่านี้ล้วนส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นที่น่าพอใจ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สถานศึกษามีบทบาทในการส่งเสริมการปฏิบัติ ตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการด้านความขยัน คือ จัดกิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพ อิสระตามความสนใจของนักเรียน การมอบทุนการศึกษาหรือเกียรติบัตรให้กับนักเรียนที่มีความขยัน มอบหมายเขตรับผิดชอบดูแลบริเวณโรงเรียน ยกย่องชมเชยนักเรียนที่มีความขยัน ตั้งใจเรียนหน้าเสาธง ส่งเสริมให้นักเรียนบันทึกความคิดด้านความขยันที่ได้ปฏิบัติไปแล้วแต่ละ ครั้งลงในสมุดบันทึกความคิด

2. ความประหยัด

2.1 ความหมายของความประหยัด

คชานาท (2551, พฤษภาคม 24) กล่าวว่า ประหยัด หมายถึง การรู้จัก ใช้ทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากร ทั้งส่วนตนและส่วนรวม ตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า มากที่สุด รวมทั้งรู้จักดูแลรักษาซ่อมแซมสิ่งของ ทั้งของตนเองและส่วนรวม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2551, พฤษภาคม 19) กล่าวว่า ประหยัด หมายถึง ยับยั้ง ระมัดระวัง ใช้จ่ายแต่พอควรแก่ฐานะ

ราชาดา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า ประหยัด คือ การรู้จัก เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอควรพอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

โรงเรียนนาราคูอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า ความประหยัด คือ การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, และมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2550, หน้า 18) กล่าวว่า ประหยัด หมายถึง การใช้ทรัพยากรต่างๆ ทั้งของตนเองและส่วนรวม อย่างพอประมาณ มีเหตุมีผล และระมัดระวัง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และคุ้มค่า

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 12) กล่าวว่า ความ ประหยัด หมายถึง การรู้จักเก็บออม ใช้สิ่งของต่างๆเท่าที่จำเป็น และคุ้มค่า

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความประหยัด หมายถึง การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอควรพอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ รู้จักทำ บัญชีรายรับ รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ ใช้จ่ายพอควรแก่ฐานะ รู้จักใช้ทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรทั้งส่วนตนและส่วนรวม ตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด รวมทั้งรู้จัก ดูแลรักษาซ่อมแซมสิ่งของ ทั้งของตนเองและส่วนรวม

2.2 คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของความประหยัด

ราชาดา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า ผู้ที่มีความประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2551, หน้า 30) กล่าวว่า ผู้ที่มีความประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ ซื้อเท่าที่จำเป็น เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ เป็นผู้รู้จักใช้สิ่งของต่าง ๆ เท่าที่จำเป็น เช่น การใช้น้ำ ใช้ไฟฟ้าอย่างคุ้มค่า และจำเป็น เลิกใช้แล้วต้องปิดทุกครั้งเสมอ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีความประหยัด คือ ผู้ที่รู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของแต่พอควรพอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ ใช้จ่ายพอควร มาตรฐาน รู้จักใช้ทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุดรวมทั้งรู้จักดูแลรักษาซ่อมแซมสิ่งของ ทั้งของตนเองและส่วนรวม

2.3 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐานด้านความประหยัด

อรุณ เสนาะคำ (2548, หน้า 34) ได้เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมตามคุณธรรมด้านความประหยัด คือ

กิจกรรมในหลักสูตรที่จะทำให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมด้านรู้จักการประหยัด ได้แก่ กำหนดให้นักเรียนสำรวจสภาพการใช้วัสดุอุปกรณ์การเรียน ตลอดจนเครื่องใช้ส่วนตัวโดยพิจารณาจากความเหมาะสมและความคุ้มค่า นักเรียนจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำวันของแต่ละคน เพื่อให้การใช้จ่ายเป็นไปอย่างรอบคอบ โรงเรียนจัดให้มีการออมทรัพย์แบบสหกรณ์ให้นักเรียน นักเรียนเขียนเรียงความส่งเสริมการประหยัดและออมทรัพย์เพื่ออนาคตที่ดี ครูให้นักเรียนจัดทำป้ายนิเทศในเรื่องการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย

กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จะทำให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมด้านการรู้จักประหยัด ได้แก่ โรงเรียนจัดให้นักเรียนหารายได้ระหว่างเรียน จัดกิจกรรมยกย่องผู้สำเร็จจากการประกอบอาชีพโดยรู้จักประหยัดและอดออม ส่งเสริมให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น ปลูกพืชผักสวนครัวเลี้ยงสัตว์ หรือรับจ้าง ส่งเสริมให้นักเรียนมีการฝากเงินไว้กับธนาคาร จัดประกวดเขียนคำขวัญการใช้เงินและไฟฟ้าอย่างประหยัด

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ด้านความประหยัด คือ การดำเนินโครงการธนาคารโรงเรียน

ซึ่งได้รับการอนุเคราะห์วิธีการดำเนินการจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขา อำเภออุทุมพรพิสัย นักเรียนสามารถนำเงินมาฝากที่โรงเรียนได้โดยไม่ต้องเดินทางไปยังธนาคารโดยตรง ทำให้สะดวกในการออม ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ทั้งนี้ โรงเรียนของเรายังส่งเสริมให้นักเรียนทำสมุดบัญชีแสดงรายรับรายจ่ายของตนเองเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตรวจสอบการรับและจ่ายเงินของตนเอง มีข้อมูลในการวางแผนการใช้เงินได้อย่างคุ้มค่าและไม่ประมาท ส่งผลให้นักเรียนอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือยเนื่องจากทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 15) กล่าวว่า การปฏิบัติกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความประหยัด ได้แก่ โครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง โครงการออมทรัพย์ การรณรงค์ ประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ การสร้างรายได้แก่นักเรียน การประกวดนักเรียนยอดประหยัด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สถานศึกษามีบทบาทในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ด้านความประหยัด คือ จัดกิจกรรมส่งเสริมการออมทรัพย์ ในโรงเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวันของตนเอง เพื่อให้การใช้จ่ายเป็นไปอย่างรอบคอบ รณรงค์ให้นักเรียนรู้จักใช้น้ำ พลังงานไฟฟ้าทรัพยากร และอุปกรณ์ต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างประหยัด รณรงค์ให้นักเรียนรู้จักใช้สมุด ดินสอ ปากกา อุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ อย่างประหยัด ส่งเสริมให้นักเรียนปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3. ความซื่อสัตย์

3.1 ความหมายของความซื่อสัตย์

กฤตรินทร์ นิมทองคำ (2542, หน้า 15) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ว่า หมายถึงการประพฤติอย่างเหมาะสม มีความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง ซื่อสัตย์ ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อมิตรสหาย และมีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ไม่คิดทรยศ ประกอบอาชีพในทางสุจริต ไม่ขโมยของผู้อื่น และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด เช่น ตรงต่อเวลา พูดแต่ความจริง ละอายต่อบาป ไม่เอาเปรียบ ไม่ทุจริต มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม ไม่หาประโยชน์ในทางมิชอบ

อุไร บุญทน (2545, หน้า 11) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ว่า หมายถึง การประพฤติอย่างเหมาะสม ตรงไปตรงมา ด้วยความเต็มใจและจริงใจ ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

คชานาท (2551, พฤษภาคม 21) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริงทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2551, พฤษภาคม 19) กล่าวว่า ชื่อสัตย์ หมายถึง ประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดคดทรยศไม่คดโกงและไม่หลอกลวง
โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ คือ ความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึก ลำเอียงหรืออคติ ไม่ใช่เล่น์กลลคโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง

รชดา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรงไม่เอนเอียงไม่มีเล่น์เหลี่ยมมีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, และมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2550, หน้า 18) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติถูกต้อง ตรงต่อความเป็นจริง ทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง ความประพฤติตรง ทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ทำงานตามหน้าที่ด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง ไม่พุดปด ไม่โกหก ไม่หลอกลวง ประพฤติตรงไม่เอนเอียง ไม่มีเล่น์เหลี่ยม ไม่ใช่เล่น์กลลคโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่คิดคดทรยศ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ มีความประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม ตรงต่อความเป็นจริงทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

3.2 คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของความซื่อสัตย์

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ ไม่ใช่เล่น์กลลคโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง

รชดา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช่เล่น์กล คคโกงทั้งทางตรง และทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2551, หน้า 31) กล่าวว่า ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงต่อหน้าที่ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช่เล่น์กลลคโกง ทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเอง ทำงานตามหน้าที่ด้วยความเต็มใจและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง ไม่พุดปด ไม่โกหก ไม่หลอกลวง และเป็นผู้ที่มีความจริงใจ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 13) กล่าวว่า ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่ทำตามข้อตกลง ตรงไปตรงมาไม่มีเล่น์เหลี่ยม ไม่คดโกง พุดตามความเป็นจริง ไม่เสแสร้ง ไม่กลลคกลอก รักษาสัจจะ ไม่ใช่วิธีการที่ไม่ถูกต้อง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ทำงานตามหน้าที่ ด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง ไม่พุดปิด ไม่โกหก ไม่หลอกลวง ประพฤติตรง ไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่คิดคดทรยศ ปลอดภัย จากความรู้สึกสำเอียงหรืออคติ มีความประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม ตรงต่อความเป็นจริง ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

3.3 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐานด้านซื่อสัตย์

อรุณ เสนาะคำ (2548, หน้า 35) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนด้านซื่อสัตย์ คือ

การจัดกิจกรรมในหลักสูตรเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ได้แก่ โรงเรียนจัดฉายภาพยนตร์ วีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ ประวัติน และผลงานของบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ครูเล่านิทานที่เน้นคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต นักเรียนแสดงบทบาทสมมติที่ส่งเสริมคุณธรรมความซื่อสัตย์

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อปลูกฝังนักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ได้แก่ ส่งเสริมให้นักเรียนบันทึกการปฏิบัติตนเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ จัดป้ายประกาศส่งเสริมคนดี เช่น นักเรียนที่มีความประพฤติดี ซื่อสัตย์สุจริต

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ด้านความซื่อสัตย์ คือ มีการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตทั้งการแสดงออกทางกาย วาจา และใจ โดยจะเห็นได้จากการประพฤติปฏิบัติตนของนักเรียนที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต เช่น การเก็บทรัพย์สินของผู้อื่นได้แล้วนำส่งคืนเจ้าของ โรงเรียนจะมีการบันทึกลงในสมุดทำความดี และเมื่อสิ้นปีการศึกษาจะมีพิธีมอบเกียรติบัตรให้กับนักเรียนดังกล่าว

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 16) กล่าวว่า การปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมความซื่อสัตย์ ได้แก่ การรณรงค์การไม่พุดปิด กิจกรรมของหลายได้คืน การมอบรางวัลนักเรียนซื่อสัตย์

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สถานศึกษามีบทบาทในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการด้านความซื่อสัตย์ คือ ได้แก่ จัดกิจกรรมยกย่องคนดีเมื่อนักเรียนเก็บของได้แล้วนำมาคืนเจ้าของ ส่งเสริมให้นักเรียนบันทึกความดีด้านความซื่อสัตย์ที่ได้ปฏิบัติแล้วในแต่ละครั้ง ลงในสมุดบันทึกความดี โรงเรียนมอบเกียรติบัตรให้กับนักเรียน เพื่อยกย่องชมเชยที่มีความซื่อสัตย์ โรงเรียนจัดฉายภาพยนตร์ สื่อคอมพิวเตอร์ วีดิทัศน์ ประวัติน และผลงานของบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ให้นักเรียนชม ส่งเสริมให้ครูใช้กิจกรรมการเล่านิทาน การให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ในกิจกรรมการเรียนการสอน

4. ความมีวินัย

4.1 ความหมายของความมีวินัย

กรมวิชาการ (2542, หน้า 2) ให้ความหมายของวินัยว่า หมายถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงที่กำหนดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ ในการดำรงชีวิต ร่วมกัน เพื่อให้อยู่อย่างราบรื่นมีความสุขความสำเร็จโดยอาศัยการฝึกให้รู้จักการปฏิบัติตน รู้จักควบคุมตนเอง

ธนุ วุฒิเกียรติไพบูลย์ (2542, หน้า 11) กล่าวว่า วินัย หมายถึง ระเบียบแบบแผน ข้อปฏิบัติและข้อบังคับที่กำหนดไว้ เพื่อให้เป็นหลักในการปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติตาม อาจทำให้เกิดความเสียหายหรือความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นเหตุให้ทำผิดและถูกลงโทษ ในที่สุด

พนัส หันนาคินทร์ และคนอื่น ๆ (2542, หน้า 38) กล่าวว่า วินัย หมายถึง การปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง กติกา และกฎหมาย ตามที่สังคมได้วางไว้ หรือกลุ่ม ได้ตกลงอันจะนำมาซึ่งความสงบสุข ความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคง และความปลอดภัย

วสัน ปูนผล (2542, หน้า 7) กล่าวว่า วินัย หมายถึง ระเบียบแบบแผน ข้อปฏิบัติหรือข้อบังคับสำหรับควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคมเพื่อให้บุคคลนั้น สามารถควบคุมตนเอง ทั้งด้านอารมณ์ พฤติกรรม และผลของการกระทำ ซึ่งจะมีผลต่อตนเอง และสังคม

สมบูรณ์ คำสิงห์ป้อง (2542, หน้า 36) ให้ความเห็นว่า วินัย หมายถึง คุณลักษณะที่มีอยู่ภายในของตัวบุคคล ที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ให้ประพฤติตาม กฎหมาย และระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้โดยไม่ถือว่าเป็นการบังคับให้กระทำ

อรรวรรณ พาณิชปฐมพงศ์ (2542, หน้า 10) ให้ความหมายของวินัย ไว้ว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง ให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวัง โดยเกิดความสำนึกว่าเป็นค่านิยมที่พึงงาม ซึ่งจะไม่ทำการใด ๆ ที่จะเกิดความยุ่งยาก เดือดร้อนต่อตนเองและบุคคลอื่น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2541, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของความมีวินัย คือ คุณลักษณะจิตใจและพฤติกรรมที่ช่วยให้บุคคลนั้นสามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตน ตามระเบียบกติกาสังคมเพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวมควบคุมตนเองในด้าน ของความประพฤติ การยอมรับในระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ทั้งการดูแลให้คำแนะนำ โดยใช้ หลักเหตุผลหรือวิธีการลงโทษตามสภาพของสถานการณ์ที่ปรากฏอยู่

พูลสวัสดิ์ นาคเสน (2544, หน้า 21) กล่าวว่า วินัย หมายถึง การอยู่ ในระเบียบแบบแผน และข้อบังคับของสังคม ดังนั้น การส่งเสริมวินัยให้แก่นักเรียน จึงควร ครอบคลุมถึงการส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้สามารถประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบ แบบแผน และข้อบังคับของโรงเรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสม

เสถียรภักดิ์ สมฤทธิ์ (2548, หน้า 11) กล่าวว่า วินัย หมายถึง คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ที่มีอยู่ในตัวตนของคนซึ่งแสดงพฤติกรรมออกมาให้อยู่ในกรอบ กฎ ระเบียบ แบบแผนของสังคม โรงเรียน ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคม รู้จักควบคุมตนเอง ให้อยู่ในกรอบ กติกาของสังคม ไม่ทำอะไรตามใจตนเอง โดยคำนึงถึงเหตุผลและมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการกระทำนั้น ๆ

คชานาท (2551, พฤษภาคม 21) กล่าวว่า วินัย หมายถึง การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน กฎหมาย ข้อบังคับ กติกาของสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรม อันนำมาสู่ความสงบสุขในชีวิตของตน และความเป็นระเบียบในสังคม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2551, พฤษภาคม 19) วินัย หมายถึง ระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) ความมีวินัย คือ การปฏิบัติตนในขอบเขต กฎระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กรสังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดี ปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับ ข้อปฏิบัติรวมถึงการมีวินัย ทั้งต่อตนเองและสังคม

ราชา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า วินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, และมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2550, หน้า 18) กล่าวว่า วินัย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ กติกา และข้อตกลงต่างๆ ในสังคม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความมีวินัย หมายถึง การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ ขอบเขต กฎระเบียบของสถานศึกษา ข้อตกลงที่ทำขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการให้บุคคลประพฤติ ปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกัน เพื่อให้อยู่อย่างราบรื่น มีความสุขความสำเร็จโดยอาศัยการฝึกให้รู้จักการปฏิบัติตน รู้จักควบคุมตนเอง ยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจตลอดเวลา รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคม รู้จักควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบ กติกาของสังคม ไม่ทำอะไรตามใจตนเอง โดยคำนึงถึงเหตุผล และมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการกระทำนั้น ๆ

4.2 คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของความมีวินัย

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กรสังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

ราชา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตน

ในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบันองค์กร/สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2551, หน้า 32) กล่าวว่า ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบ ของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร สังคม และประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจตลอดเวลา เช่น การแต่งกาย ที่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน เข้าแถวรับบริการตามลำดับ ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา ที่กำหนดอย่างเคร่งครัด

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 13) กล่าวว่า ผู้ที่มีวินัย คือผู้ที่ยึดมั่นที่จะประพฤติตนตามแบบแผนระเบียบข้อบังคับ และข้อปฏิบัติที่ถูกต้องดีงามอย่างสม่ำเสมอด้วยตนเองทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น โดยไม่หวั่นไหวตามสิ่งยั่วยุภายนอก หรือความต้องการอื่น ที่จะมาเบี่ยงเบนแบบแผนพฤติกรรมของตน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่มีการยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ ขอบเขต กฎระเบียบของสถานศึกษา ข้อตกลงที่ทำขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการให้บุคคลประพฤติ ปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกัน เพื่อให้อยู่อย่างราบรื่น มีความสุขความสำเร็จโดยอาศัยการฝึกให้รู้จักการปฏิบัติตน รู้จักควบคุมตนเอง ยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจตลอดเวลา รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคม รู้จักควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบ กติกาของสังคม ไม่ทำอะไรตามใจตนเอง โดยคำนึงถึงเหตุผล และมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการกระทำนั้น ๆ

4.3 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐานด้านความมีวินัย

กรมวิชาการ (2544 ข, หน้า 51) ได้เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาระเบียบวินัยนักเรียน ดังนี้

1. การเล่านิทาน เล่นบทบาทสมมุติ แสดงสถานการณ์จำลอง หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับระเบียบวินัย
2. แบ่งกลุ่มนักเรียน และให้แต่ละกลุ่มร่วมอภิปรายผลการกระทำจากเรื่องหรือตัวละครในเรื่องครอบคลุมประเด็นสำคัญๆ เช่น ความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่อง หรือตัวละครนั้น ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัย
3. สรุปผลที่ได้รับจากการมีระเบียบวินัยและโทษที่ได้รับจากการไม่มีระเบียบวินัยจะมีผลกระทบต่อตนเอง และสังคมโดยรวม จึงเป็นหน้าที่ของทุกคน
4. นักเรียนร่วมกันกำหนดแนวปฏิบัติ ข้อตกลง กฎ กติกา หรือระเบียบของห้องเรียน โรงเรียน
5. ให้แต่ละกลุ่มสร้างเป็นภาพ หรือสัญลักษณ์เกี่ยวกับความเป็นระเบียบวินัยที่กำหนดนั้นติดไว้ในห้องเรียน หรือในบริเวณที่เหมาะสม

6. นักเรียนประเมินตนเองเป็นระยะ ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามระเบียบวินัย

7. ครู ผู้ปกครอง เพื่อนนักเรียนร่วมกันประเมินพฤติกรรมกาปฏิบัติตนตามระเบียบวินัย

8. จัดกิจกรรมยกย่อง ชมเชย เชิดชูเกียรตินักเรียนที่ปฏิบัติตนดีเด่นเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย

อรุณ เสนาะคำ (2548, หน้า 38) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนด้านระเบียบวินัย คือ

กิจกรรมในหลักสูตรที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมในด้านมีระเบียบวินัย ได้แก่ นักเรียนเล่านิทาน เล่านิทานที่สอดแทรกคติสอนใจหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย แบ่งกลุ่มนักเรียนและให้แต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายผลที่ได้รับจากการปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัย แล้วร่วมกันกำหนดแนวปฏิบัติ ข้อตกลง กฎ กติกา หรือระเบียบของห้องเรียน พร้อมทั้งสร้างเป็นภาพหรือสัญลักษณ์เกี่ยวกับความเป็นระเบียบวินัยที่กำหนด แล้วติดไว้ในห้องเรียน หรือบริเวณที่เหมาะสม นักเรียนประเมินตนเองเป็นระยะ ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามระเบียบวินัย

กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมในด้านมีระเบียบวินัย ได้แก่ จัดประกวดเขียนคำขวัญ เรียงความในเรื่องของการมีระเบียบวินัย ประกาศยกย่อง ชมเชย เชิดชูเกียรตินักเรียนที่ปฏิบัติตนดีเด่นเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ด้านความมีวินัย คือ โรงเรียนได้จัดกิจกรรมส่งเสริมระเบียบวินัยให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัย เช่น โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม การอบรมผู้นำนักเรียน การประชุมนิเทศนักเรียน ซึ่งโครงการต่างๆ เหล่านี้มีส่วนช่วยปลูกฝังระเบียบวินัยให้กับนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียนต่อไป

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 15) กล่าวว่า การปฏิบัติกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความมีวินัยแก่ผู้เรียน ได้แก่ การรณรงค์การแต่งกาย การตรวจระเบียบแถว การตรวจระเบียบการแต่งกาย การประกวดนักเรียนแต่งกายเรียบร้อย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สถานศึกษามีบทบาทในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ด้านความมีวินัย คือ ส่งเสริมความมีวินัยของนักเรียนในกิจกรรมหน้าเสาธง จัดกิจกรรมประชุมนิเทศนักเรียน อบรมวินัยนักเรียน และกิจกรรมผู้นำนักเรียน เพื่อพัฒนาความมีวินัย ปลูกฝังให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวปฏิบัติ ข้อตกลง กฎ กติกา หรือระเบียบของห้องเรียน ปลูกฝังให้

นักเรียนเข้าแถวรับบริการต่าง ๆ ตามลำดับ ส่งเสริมให้นักเรียนเล่านิทาน แสดงบทบาทสมมติ แสดงสถานการณ์จำลอง หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับความมีวินัย

5. ความสุภาพ

5.1 ความหมายของความสุภาพ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2551, พฤษภาคม 19) กล่าวว่า สุภาพ หมายถึง เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม

โรงเรียนนารคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า ความสุภาพ คือ ความอ่อนน้อมต่อมตตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะเรียบร้อยไม่ก้าวร้าวรุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้ที่มีมารยาทดีงาม วางคนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

ราชา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า สุภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ความสุภาพ หมายถึง ความอ่อนน้อมต่อมตตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย อ่อนโยน อ่อนหวาน ตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าวรุนแรง ไม่วางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้ที่มีกิริยามารยาทดีงาม วางคนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

5.2 คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของความสุภาพ

โรงเรียนนารคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า ผู้ที่มีความสุภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมต่อมตตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะเรียบร้อยไม่ก้าวร้าวรุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้ที่มีมารยาทดีงาม วางคนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

ราชา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า ผู้ที่มีความสุภาพ คือ ผู้ที่อ่อนน้อมต่อมตตามสถานภาพและกาลเทศะ ไม่ก้าวร้าว รุนแรง วางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกันยังคงมีความมั่นใจในตนเอง เป็นผู้มีมารยาทวางคนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2551, หน้า 33) กล่าวว่า ผู้มีความสุภาพ คือ ผู้ที่อ่อนน้อมต่อมตตามสถานภาพและกาลเทศะ ไม่ก้าวร้าวรุนแรง วางอำนาจข่มผู้อื่น ทั้งโดยวาจาและท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกันยังคงมีความมั่นใจในตนเอง เป็นผู้มีมารยาทวางคนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย กิริยาท่าทางวางคนเรียบร้อย อ่อนหวาน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 13) กล่าวว่า ผู้ที่มีความสุภาพ คือ ผู้ที่มีมารยาทเรียบร้อย ใช้กิริยาวาจา รวมถึงการแต่งกายที่เหมาะสมกับบุคคล เวลาและสถานที่

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ผู้ที่มีความสุขภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนนุ่ม ถ่อมตน เรียบร้อย อ่อนโยน อ่อนหวาน ตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าวรุนแรง ใช้กิริยาวาจาวรรณถึงการแต่งกายที่เหมาะสมกับบุคคล ไม่วางอำนาจข่มผู้อื่น ทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้ที่มีกิริยามารยาทดีงามวางตนเรียบร้อย มีความมั่นใจในตนเอง วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

5.3 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐานด้านความสุภาพ

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ด้านความสุภาพ คือ โรงเรียนได้จัดกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีกิริยามารยาทเรียบร้อยดีงามตามวัฒนธรรมของสังคมไทย เช่น การอบรมมารยาทไทยให้กับนักเรียน การจัดการประกวดมารยาทไทย และการสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมแข่งขันมารยาทไทยในโอกาสต่าง ๆ

อรุณ เสนาะคำ (2548, หน้า 37-38) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนด้านความสุภาพ คือ

กิจกรรมในหลักสูตรที่มีส่วนส่งเสริมให้นักเรียนมีกิริยาวาจาสุภาพ ได้แก่ แบ่งกลุ่มนักเรียนสังเกตพฤติกรรมการพูดของบุคคลต่าง ๆ เช่น เพื่อน ดารา พิธีกร ในรายการโทรทัศน์ แล้วบันทึกลงในแบบบันทึก สมาชิกในกลุ่มเสนอข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบบันทึกมาอภิปรายร่วมกัน เพื่อจำแนกพฤติกรรมการพูดด้านดีและไม่ดี แล้วเลือกพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีที่สุด มากำหนดเป็นแนวปฏิบัติในการพูดที่ดี ในชีวิตประจำวันในโอกาสต่าง ๆ เช่น การพูดกับพ่อแม่ การพูดกับครู การพูด กับเพื่อน การพูดรายงานหน้าชั้นเรียน ครู และผู้ปกครองตรวจสอบในการปฏิบัติการพูดที่แท้จริงและจากการบันทึกของนักเรียน พร้อมทั้งให้การแนะนำการปฏิบัติในส่วนที่เห็นว่าควรปรับปรุง และให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับการพูดในโอกาสต่าง ๆ

กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีส่วนส่งเสริมให้นักเรียนมีกิริยาวาจาสุภาพ ได้แก่ กิจกรรมเสียดสีตามสายพุดเล่าเรื่อง ชาวเหตุการณ์ จัดให้มีการฝึกการพูดได้บ้างที่อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง กิจกรรมประกวดการกล่าวสุนทรพจน์ในโอกาสต่าง ๆ จัดนิทรรศการ การพูดดีเป็นศรีแก่ชาติ ประกาศเกียรติคุณยกย่องนักเรียนที่มีกิริยาวาจาสุภาพประจำภาคเรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 16) กล่าวว่า การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความสุภาพ ได้แก่ การประกวดมารยาทงาม การสอนมารยาท การฝึกให้ นั่งกราบให้สุภาพ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สถานศึกษามีบทบาทในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการด้านความสุภาพ คือ ส่งเสริมให้นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน จัดกิจกรรมอบรมและประกวดมารยาทไทย ส่งเสริมให้นักเรียนยืน

เดิน นั่ง เรียบร้อยพูดจาไพเราะ และทำความเคารพโดยการไหว้ ปลุกฝังให้นักเรียนเคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอน ของครู บิคา มารดา และญาติผู้ใหญ่ ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ของนักเรียน

6. ความสะอาด

6.1 ความหมายของความสะอาด

กรมวิชาการ (2542, หน้า 21) กล่าวถึง ความสะอาดว่า ความสะอาดมีอยู่ 3 ทาง คือ สะอาดกาย สะอาดวาจา สะอาดใจ หมายถึง ความดีความงาม หรือความไม่ทุจริต ทางกาย วาจา ใจ และความสะอาดภายนอก ได้แก่ ความสะอาดของร่างกาย เครื่องใช้ บ้านเรือน ความสะอาดภายใน ได้แก่ ความสะอาดในจิตใจ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2551, พฤษภาคม 19) สะอาด หมายถึง ไม่สกปรก หมกจืด ผ่องใส ไม่มีตำหนิ บริสุทธิ์ ไม่ทุจริต

พูลสวัสดิ์ นาคเสน (2544, หน้า 34) กล่าวว่า การรักษาความสะอาด คือ การที่บุคคลรู้จักควบคุมตนเอง ประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีระเบียบและสม่ำเสมอ ในการรักษา ความสะอาดตนเอง บ้านเรือนที่อยู่อาศัยและสาธารณสถาน เช่น สวมเสื้อผ้าที่สะอาด ทิ้งขยะ ลงในถังขยะ ไม่เขียนข้อความในที่ที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

เสถียรภักดิ์ สมฤทธิ์ (2548, หน้า 25) กล่าวว่า การรักษาความสะอาด คือ การที่จะสะอาด ดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อยของสุขภาพร่างกาย เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือนที่อยู่อาศัย โรงเรียน รวมทั้งสถานที่ต่าง ๆ ด้วยความสำนึกที่เกิดขึ้นมาจากภายใน จิตใจของตนเอง ต้องการให้ปราศจากความสกปรก สามารถใช้ชีวิตอยู่ได้อย่างสะดวกสบาย และไม่มีปัญหาเรื่องมลพิษสิ่งปฏิกลต่าง ๆ

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า ความสะอาด คือ การรักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ผิวกายจิตใจมีให้ ชุ่มฉ่ำ มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งทางกาย ใจ และสภาพแวดล้อม มีความผ่องใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

ราชา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า สะอาด คือ ปราศจาก ความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจ แก่ผู้พบเห็น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, และมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2550, หน้า 17) กล่าวว่า สะอาด หมายถึง การรักษาความ สะอาดทางด้านจิตใจ โดยมีการพัฒนาจิตใจของตนเองให้สะอาดผ่องใสอยู่เสมอและการรักษา ความสะอาดด้านร่างกาย กายภาพ สิ่งแวดล้อม

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ความสะอาด หมายถึง ปราศจากความ มัวหมอง ทั้งกายใจ การรักษาร่างกาย เครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง

ตามสุขลักษณะ ผักฝ่นจิตใจมิให้ขุนมัว ไม่สกปรก หมดจด ผ่องใส ไม่มีตำหนิ บริสุทธิ์ ไม่ทุจริต เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสุขสบายใจแก่ผู้พบเห็น มีความแจ่มใสอยู่เสมอ

6.2 คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของความสะอาด

โรงเรียนนรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า ผู้ที่มีความสะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ผักฝ่นจิตใจมิให้ ขุนมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งทางกาย ใจ และสภาพแวดล้อม มีความผ่องใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสุขสบายใจแก่ผู้พบเห็น

ราชาดา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า ผู้ที่มีความสะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามสุขลักษณะ ผักฝ่นจิตใจมิให้ขุนมัว จึงมีความแจ่มใสอยู่เสมอ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2551, หน้า 34) กล่าวว่า ผู้ที่มีความสะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย เครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ให้สะอาด ถูกต้องตามสุขลักษณะ ผักฝ่นจิตใจมิให้ขุนมัว จึงมีความแจ่มใสอยู่เสมอ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 13) กล่าวว่า ผู้ที่มีความสะอาดประกอบด้วย สะอาดกาย คือ การรักษาร่างกายและสภาพแวดล้อม สะอาดใจ คือ การคิดดี ต่อผู้อื่น ไม่มุ่งร้าย ไม่อิจฉาริษยา

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีความสะอาด คือ ผู้ที่ปราศจากความมัวหมองทั้งกายใจ การรักษาร่างกาย เครื่องใช้ ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ผักฝ่นจิตใจมิให้ขุนมัว ไม่สกปรก หมดจด ผ่องใส ไม่มีตำหนิ บริสุทธิ์ ไม่ทุจริต เป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสุขสบายใจแก่ผู้พบเห็น มีความแจ่มใสอยู่เสมอ

6.3 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐานด้านความสะอาด

โรงเรียนนรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) ได้กล่าวถึงการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ด้านความสะอาด คือ โรงเรียนได้ดำเนินการกิจกรรม ๕ ส. เพื่อให้นักเรียนรู้จักฝึกการรักษาความสะอาดภายในห้องเรียนและบริเวณรอบๆโรงเรียน ได้มอบหมายให้นักเรียนในแต่ละห้องเรียนมีเขตพื้นที่รับผิดชอบในการดูแลรักษาความสะอาด และในชั่วโมงโฮมรูมนักเรียนจะร่วมพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบๆโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

อรุณ เสนาะคำ (2548, หน้า 39-40) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนด้านความสะอาด คือ

กิจกรรมในหลักสูตรที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมในด้านความสะอาด ได้แก่ นักเรียนเล่านิทาน เล่นบทบาทสมมติแสดงสถานการณ์จำลองหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการรักษาความสะอาด

กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมในด้านการรักษาความสะอาด ได้แก่ โรงเรียนจัดกิจกรรมรักษาความสะอาดเป็นกลุ่มสี่ของนักเรียนแล้วประกาศยกย่องชมเชยกลุ่มสี่ของนักเรียนที่ทำความสะอาดได้เป็นที่ 1 ที่ 2 และ ที่ 3 ในแต่ละวัน จัดประกวดเขียนคำขวัญ เรียงความในเรื่องของการรักษาความสะอาด นำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีความสะอาด

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 15) กล่าวว่า การปฏิบัติกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสะอาด ได้แก่ เก็บขยะ แยกขยะ ทำความสะอาด การจัดเวรรักษาความสะอาด การประกวดความสะอาด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สถานศึกษามีบทบาทในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการด้านความสะอาด คือ ดำเนินกิจกรรม 5ส ได้แก่ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย ในโรงเรียน จัดกิจกรรมแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบรักษาความสะอาดเป็นกลุ่มสี่ของนักเรียน จัดเวร ทำความสะอาดห้องเรียน และประกวดความสะอาดของห้องเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนดูแลรักษาความสะอาดของร่างกาย เครื่องแต่งกาย พร้อมทั้งยกย่องชมเชยนักเรียนที่ร่างกายและเครื่องแต่งกายสะอาด นิมนต์พระธรรมทูตมาสอนนักเรียนนำนักเรียนไปทำบุญที่วัดในวันสำคัญทางศาสนาหรือวันพระ เพื่อส่งเสริมความสะอาดของจิตใจ

7. ความสามัคคี

7.1 ความหมายของความสามัคคี

คชานาท (2551, พฤษภาคม 24) กล่าวว่า สามัคคี หมายถึงการแสดงออกซึ่งความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มด้วยใจรัก มีการร่วมแรงร่วมใจ เพื่อสร้างสรรค์และแก้ปัญหา เพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2551, พฤษภาคม 19) กล่าวว่า สามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า ความสามัคคี หมายถึง การเปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อคนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วงสามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้เป็นผู้ที่มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

ราชา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า สามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียง ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการเกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอารัคเอาเปรียบกัน

เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความหลากหลาย ในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้ เรียกอีกอย่างว่า ความสมานฉันท์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, และมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2550 ค, หน้า 19) กล่าวว่าสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียง ประองคองเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในการทำกิจกรรมที่ถึงมาเป็นหมู่คณะ โดยเห็นแก่ประโยชน์ ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า สามัคคี หมายถึง การเปิดใจกว้าง แสดงออก ซึ่งความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มด้วยใจรัก มีความพร้อมเพรียงประองคองกัน มีความ มุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและ ขจัดความขัดแย้งได้ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะ ปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

7.2 คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของความสามัคคี

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า ผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหา และขจัดความขัดแย้งได้เป็นผู้ที่มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

ราชา สมทวิทย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า ผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง แก้ปัญหาและขจัด ความขัดแย้งได้ เป็นผู้ที่มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2551, หน้า 35) กล่าวว่า ผู้มี ความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนเองทั้งในฐานะ ผู้นำ และผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่น ต่อการรวมพลังช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จ ลุล่วง แก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้ที่มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย ทางวัฒนธรรมความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ อยู่เป็นหมู่คณะ อย่างมีความสุขทุกคน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 13) กล่าวว่า ผู้ที่มีความ สามัคคี คือ ผู้ที่พฤติกรรมร่วมมือร่วมใจทำงานอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ยอมรับความ แตกต่างระหว่างบุคคล รักช่วยเหลือเกื้อกูลเสียสละ ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ใช้ความรุนแรง ในการแก้ปัญหา และไม่สร้างความแตกแยก

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง แสดงออกซึ่งความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มด้วยใจรัก มีความพร้อมเพรียงปรองดองกัน มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับบทบาทของตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดีมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

7.3 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐานด้านความสามัคคี

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ด้านความสามัคคี คือ โรงเรียนได้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีความรักและสามัคคีกันในการที่จะพัฒนาโรงเรียน เช่น กิจกรรมการแข่งขันกีฬาภายใน ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี การจัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน และการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนในการรณรงค์ในโอกาสต่างๆ เช่น การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับประเทศ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 16) กล่าวว่า การปฏิบัติกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคี ได้แก่ โครงการสานสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สถานศึกษามีบทบาทในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการด้านความสามัคคี คือ จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน จัดกิจกรรมการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียนสภานักเรียน จัดกิจกรรมปลูกฝังให้นักเรียนรับบทบาทของตนเองในฐานะผู้นำและผู้ตาม จัดกิจกรรมแข่งขันกีฬาภายใน

8. ความมีน้ำใจ

8.1 ความหมายของความมีน้ำใจ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540, หน้า 15) กล่าวว่า ความมีน้ำใจ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรู้สึกที่ดีที่บุคคลกระทำเพื่อผู้อื่นและสังคม เช่น การช่วยเหลือ การปลอบโยน หรือให้กำลังใจ การแสดงความเอื้ออาทร การชื่นชมในความดีงามของผู้อื่น การไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2551, พฤษภาคม 19) น้ำใจ หมายถึง ใจแท้ ๆ ใจจริง ความจริงใจ ความเอื้อเฟื้อ

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า ความมีน้ำใจ คือ ผู้ให้และ ผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทร

เอา ใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยร่างกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

ราชาดา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า มีน้ำใจ คือ ความจริงใจ ที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจเห็นคุณค่าในเพื่อน มนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2550 ค, หน้า 18) กล่าวว่า น้ำใจ หมายถึง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน เอาใจใส่ให้ความสนใจในชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อื่นเห็นอกเห็นใจ และเห็นคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ เพื่อให้สามารถทำงานของหมู่คณะประสบความสำเร็จ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า น้ำใจ หมายถึง การให้และการอาสาช่วยเหลือ สังคม รู้จักแบ่งปันเสียสละความสุขส่วนตน มีความจริงใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน เอาใจใส่ ให้ความสนใจในชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ และเห็นคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยร่างกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้สามารถทำงานของหมู่คณะประสบความสำเร็จ

8.2 คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของความมีน้ำใจ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540, หน้า 15) กล่าวว่า พฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงลักษณะความมีน้ำใจของบุคคล ได้แก่ การช่วยเหลือ การปลอบโยนหรือให้กำลังใจ การแสดงความเอื้ออาทร การชื่นชมยินดีในความดีงามของตนและผู้อื่น การไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น

ราชาดา สมทรัพย์ (2551, สิงหาคม 19) กล่าวว่า ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้ และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นเข้าใจ เห็นใจ ผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 13) กล่าวว่า ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ที่แสดงออกถึงการอาสาหรือเต็มใจที่จะช่วยเหลือหรือทำเพื่อผู้อื่น ส่วนรวม สังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน หรือเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปันเสียสละความสุขส่วนตน มีความจริงใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน เอาใจใส่ ให้ความสนใจในชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ อาสาช่วยเหลือสังคม ด้วยร่างกาย

และสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงาม ให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้สามารถทำงานของหมู่คณะประสบผลสำเร็จ

8.3 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐานด้านความมีน้ำใจ

โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ (2551, เมษายน 20) กล่าวว่า การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ด้านความมีน้ำใจ คือ โรงเรียนมีนโยบายปลูกฝังความมีน้ำใจ ให้เกิดแก่ตัวนักเรียนทุกคน เพราะต้องการที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่สามารถใช้ชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข โดยมีแนวทางในการดำเนินการคือ จัดอบรมให้ความรู้แก่นักเรียน เพื่อปลูกจิตสำนึกในการมีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อน ครู และโรงเรียนในโอกาสต่างๆ เช่น การร่วมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา การจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนนักเรียนแต่ละระดับชั้นก็มีส่วนร่วมในการร่วมจัดกิจกรรมนั้น เช่น วันวิทยาศาสตร์ วันสุนทรภู่ สัปดาห์ห้องสมุด วันขึ้นปีใหม่ นอกจากนี้นักเรียนยังแสดงออกถึงความมีน้ำใจต่อเพื่อนนักเรียนด้วยกันเอง รวมไปถึงผู้ปกครองและชุมชนต่อไปด้วย

อรุณ เสนาะคำ (2548, หน้า 41-42) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียนด้านความมีน้ำใจ คือ

การจัดกิจกรรมในหลักสูตรเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมในด้านความมีน้ำใจ ได้แก่ นักเรียนเล่นเกมส์ต่าง ๆ ที่ฝึกให้รู้จักการแพ้ชนะและความอดทน นักเรียนได้รับการฝึกการยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตนจากผู้อื่น

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อปลูกฝังนักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมในด้านความมีน้ำใจ ได้แก่ โรงเรียนจัดกิจกรรมได้ว่าที่ ฝึกการยอมรับข้อขัดแย้งและเหตุผลของผู้อื่น จัดกิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาดหรือเนตรนารี ให้เดินทางไกลและเข้าค่ายพักแรม นักเรียนจัดป้ายประกาศส่งเสริมคนดี เช่น นักกีฬายอดเยี่ยม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ก, หน้า 16) กล่าวว่า การปฏิบัติกิจกรรมที่ส่งเสริมความมีน้ำใจ ได้แก่ กิจกรรมทำสาธารณประโยชน์นอกโรงเรียน เช่น การทำความสะอาดนอกโรงเรียน การซ่อมแซมอุปกรณ์ไฟฟ้า กิจกรรมบริจาคเงินหรือสิ่งของ กิจกรรมบริจาคโลหิต การมอบรางวัลนักเรียนน้ำใจงาม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สถานศึกษามีบทบาทในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการด้านความมีน้ำใจ คือ จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ให้คนอื่น ส่งเสริมให้นักเรียนช่วยเหลือครู ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนช่วยเหลือเพื่อนนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนช่วยเหลือผู้ประสบภัยคฤภุข์ได้ยาก ส่งเสริมให้นักเรียนช่วยเหลือบิดามารดาเมื่ออยู่ที่บ้าน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

กนกพรรณ บุญธรรม (2540, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรม ให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรม ให้แก่นักเรียนด้านความอดทน ความมีระเบียบวินัย และความสามัคคี พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติ โดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีที่สุด ด้านใฝ่รู้ ปฏิบัติโดยการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียนมากที่สุด ส่วนด้านความซื่อสัตย์นั้น จากการสังเกตการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างมากที่สุด และในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่นักเรียนทุกด้าน ปฏิบัติโดยการส่งเสริมแรงน้อยที่สุด ปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยมากที่สุด จากการสังเกตการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่ปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ แต่จากการสัมภาษณ์ พบว่า ครูส่วนใหญ่ปลูกฝังด้านความใฝ่รู้น้อยที่สุด กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรม ให้แก่นักเรียน พบว่า กลุ่มทักษะ ครูส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความอดทน ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความสามัคคีให้แก่นักเรียนมากที่สุด กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ครูส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์มากที่สุด

พิรพงศ์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ศึกษาการดำเนินการ ปัญหาสาเหตุ และการแก้ไขปัญหาการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ของโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ อาจารย์ที่ปฏิบัติงานที่โรงเรียนกระสังพิทยาคม จำนวน 38 คน ผลการวิจัย พบว่า การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการโดยการสอนรายวิชาที่มีเนื้อหาต้านคุณธรรมจริยธรรม มีการใช้การสื่อสารเพื่อปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรม มีการอบรมหน้าเสาธง โดยครูเวร และครูที่ปรึกษา มีการอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมประจำสัปดาห์ เชิญวิทยากรภายนอกมาให้การอบรม มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและวันสำคัญอื่นๆ การจัดกิจกรรมอยู่ค่าย พุทธบุตร การจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีการจัดกิจกรรมพิเศษนอกเหนือจากการเรียนการสอน จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีปายคำเตือน คำสุภาษิต เพื่อปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ

วิศิษฐ์ หมายดี (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การวางแผนปกครองนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาศึกษา เฉพาะกรณีโรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่าโรงเรียนยึดนโยบายเป็นหลัก โดยให้ความรู้คู่กับการปฏิบัติ ปัญหาสำคัญที่พบคือ ครูไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เนื่องจากครูมีภารกิจรับผิดชอบค่อนข้างมาก และในด้าน

การส่งเสริมพัฒนานักเรียน โรงเรียนเน้นการสร้างวินัยในตนเอง แต่ยังพบว่า นักเรียนบางส่วนขาดวินัยและมีความประพฤติไม่เหมาะสม อันมีสาเหตุมาจากปัจจัยทางสังคม

ชนพงศ์ มงคล (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็น และความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 327 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ด้านบุคลาการ ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อคุณลักษณะของบุคลาการมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ผู้ปกครองมีความต้องการให้พัฒนาระบบการเรียนการสอนควบคู่กับคุณธรรม และครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีไม่ใช้อารมณ์กับเด็ก

ศักดิ์ชัย มโนวงศ์ (2544, บทคัดย่อ) ศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อำเภอคลองเต่า จังหวัดเชียงใหม่ 6 ด้าน คือ ด้านความใฝ่รู้ ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความตรงต่อเวลา อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความมีระเบียบวินัยอยู่ในระดับมาก พฤติกรรมด้านความขยันอันดับแรก ได้แก่ การใช้เวลาว่างทำงานที่เป็นประโยชน์ทุกครั้ง อันดับสุดท้าย ได้แก่ ทำงานได้สำเร็จ ตามที่ตั้งใจไว้เสมอ พฤติกรรมด้านความประหยัดอันดับแรก ได้แก่ เมื่อเห็นไฟฟ้าและก๊อกน้ำเปิดทิ้งไว้จะเข้าไปปิดทันที อันดับสุดท้ายได้แก่ ชอบซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุดเพื่อนำมาใช้ อีก พฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ อันดับแรก ได้แก่ ไม่เคยแอบดูข้อสอบเพื่อนเมื่อทำข้อสอบไม่ได้ และอันดับสุดท้ายได้แก่ รู้สึกอายต่อการกระทำผิดแม้ไม่มีคนอื่นเห็น พฤติกรรมด้านความมีระเบียบวินัยอันดับแรก ได้แก่ การเข้าแถวเคารพธงชาติ อันดับสุดท้าย ได้แก่ ไม่เคยแต่งกายผิดกฎระเบียบของโรงเรียน

สมณฑา แก่นกุล (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาจริยธรรมของนักเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร พบว่า โดยภาพรวม จริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมากนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยจริยธรรมของนักเรียนหญิงมากกว่านักเรียนชาย นักเรียนที่มีสภาพครอบครัวต่างกัน มีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความต้องการให้จัดหนังสือวารสารใหม่ ๆ ไว้ในห้องสมุด ให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมยกย่องชมเชยนักเรียนที่มีความซื่อสัตย์ เช่น ประกาศหน้าเสาธง ควรมีกิจกรรมประกวดหรือให้รางวัลนักเรียนที่มีความประพฤติเรียบร้อย สถานศึกษาควรนำนักเรียนไปวัดในวันสำคัญทางศาสนา

ชัยณรงค์ ศรีสุข (2545, บทคัดย่อ) คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ ด้านมีวินัย ด้านประหยัด ด้านมีความรับผิดชอบ ด้านมีความเมตตา กรุณา และระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านมีความซื่อสัตย์สุจริต เมื่อเปรียบเทียบคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ระหว่างนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยนักเรียนหญิงมีค่าเฉลี่ยมากกว่านักเรียนชาย

กนกวรรณ วิวัฒน์ธนสิทธิ์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาองค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อเปรียบเทียบ คุณธรรม จริยธรรม ระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง ด้านความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านวินัย และความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญู แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย นักเรียนหญิงจะมีคุณธรรม จริยธรรม มากกว่านักเรียนชาย

ชาญวิทย์ ไสภิตะชา (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานเพื่อพัฒนาวินัยนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกสะอาด (มิตรภาพที่ 159) อำเภอภูซำบัวเงิน จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัย พบว่า มีการดำเนินงานได้ผลมากที่สุดในด้านโรงเรียน ส่งเสริมด้านการแสดงความเคารพ โดยเฉพาะการแสดงความเคารพครู เมื่อมาและลากลับ ในด้านอื่น ๆ ได้ผลในระดับมาก มีด้านที่ได้ผลในระดับปานกลาง คือ การจัดนักเรียนเข้าร่วม ประกอบพิธีหน้าเสาธงตรงเวลาที่กำหนดทุกวัน การตรวจความสะอาดร่างกาย นักเรียน ประจำวันและตามที่โรงเรียนกำหนด การกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการแต่งกายให้นักเรียน ได้ปฏิบัติอย่างชัดเจน การว่ากล่าวตักเตือน และการดำเนินการแก้ไขปัญหานักเรียนที่ไม่ปฏิบัติตามตามระเบียบข้อบังคับและแนวปฏิบัติของโรงเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ประพฤติ ผิดระเบียบ ข้อบังคับและแนวปฏิบัติของโรงเรียนได้ปรับปรุงแก้ไขตนเอง

อนันต์ รุ่งเรือง (2546, บทคัดย่อ) การพัฒนาการปฏิบัติงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองแวงวิทยานุกูล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาปฏิบัติงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน โดยการประชุมเชิงวิชาการ การดำเนินงานตามคู่มือ การเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองแวงวิทยานุกูล และการกำกับ ติดตาม ส่งผลให้นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแวงวิทยานุกูล ปรับปรุงพฤติกรรมกรรมการมีวินัยด้านการแต่งกาย ตามระเบียบของโรงเรียน ด้านการตรงต่อเวลา ด้านการร่วมรักษาความสะอาดของอาคาร สถานที่ และด้านการรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียนมากยิ่งขึ้น

กัลยาณี โกมลภิส (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสภาพปัจจุบัน ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาค้นคว้า ปรากฏว่า

นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นรายด้าน ปรากฏว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความเสียสละ ด้านความมีวินัยในตนเอง ด้านความอดทนอดกลั้น และด้านความประหยัด อยู่ในระดับปานกลาง

อเนก แท้สูงเนิน (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย ด้านความสะอาด และด้านความประหยัดของนักเรียนโรงเรียนตลาดไทรพิทยาคม อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการสูงขึ้นในทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ด้านความมีวินัย ด้านความสะอาด และด้านความประหยัดตามลำดับ

ไพศาล มีพร้อม (2547, บทคัดย่อ) การดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านตาถูก กิ่งอำเภอเขาสิรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ รวม 6 ด้าน คือ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ครูเปลี่ยนพฤติกรรมในการตรวจสอบพฤติกรรมนักเรียนเป็นประจำทุกวัน นักเรียนสามารถปรับเปลี่ยนนิสัยและพฤติกรรมให้เป็นคนซื่อตรงต่อเวลา ต่องานที่รับผิดชอบ ต่อการนัดหมาย ไม่เอาวัดเอาเปรียบ มีการปฏิบัติที่ตรงไปตรงมาเป็นอย่างดี ด้านความมีวินัยในตนเอง นักเรียนมีพฤติกรรมที่สามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบและกฎเกณฑ์ที่พึงประสงค์ของสังคม ด้านความประหยัด นักเรียนสามารถปฏิบัติตนในการใช้จ่ายใช้สิ่งของตามความจำเป็นและเหมาะสมกับสภาพของตน ด้านมารยาทในการเดิน นักเรียนมีพฤติกรรมในการเดินทั้งบนอาคารเรียน และเดินภายในโรงเรียน การเดินผ่านครูอาจารย์ด้วยความเรียบร้อยเรียบร้อย ด้านมารยาทการทำความเคารพ นักเรียนมีพฤติกรรมในการแสดงความเคารพครู โดยการไหว้ การคำนับ ตามโอกาสอันเหมาะสมได้ถูกต้อง ด้านมารยาทการแต่งกาย นักเรียนมีพฤติกรรมในการแต่งกายตามนโยบายของโรงเรียนที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 ข, หน้า ๑) รายงานการติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมคุณธรรมนำความรู้ แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า คุณธรรมที่สถานศึกษาเน้นการปลูกฝังให้นักเรียน ในภาพรวมสถานศึกษาเน้นการปลูกฝังคุณธรรมด้านวินัยเป็นอันดับแรก ด้านซื่อสัตย์ เป็นอันดับที่ 2 ด้านขยันเป็นอันดับ ที่ 3 ส่วนด้านประหยัด สามัคคี มีน้ำใจ สะอาด และสุขภาพ เป็นอันดับที่ 4,5,6,7 และ 8 ตามลำดับ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เคนนิส (Dennis, 1981, p.4563) แห่งมหาวิทยาลัยมิสซูรี โคลัมเบีย ได้ทำการวิจัยเรื่อง การควบคุมพฤติกรรมและวินัยของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. ห้องเรียนที่ครูใช้วิธีการควบคุมนักเรียนอย่างเคร่งครัด จะไม่มีผลอย่างแท้จริงต่อการมีวินัยของนักเรียน และนักเรียนจะมองว่าครูเป็นผู้ที่คอยควบคุมนักเรียนมากกว่า
2. นักเรียนจะชอบครูที่ให้การช่วยเหลือนักเรียน มากกว่าครูที่ควบคุมนักเรียนให้อยู่ในวินัยอย่างเคร่งครัด
3. ในการรักษาวินัยของนักเรียน จะไม่มีความแตกต่างระหว่างครูที่ขอช่วยเหลือนักเรียน และครูที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน
4. ในเรื่องการดูแลความประพฤตินักเรียน ปรากฏว่า ครูที่ละเลยกับครูที่มีความเคร่งครัดมากจะไม่มีผลต่อการรักษาวินัยของนักเรียน

ฟริสเซน ฟอร์ด, และ ซินเทีย นอรีน (Fricson-Ford, & Cynthia Norine, 1997, p.642) ได้ศึกษาเจตคติและความคิดเห็น ของผู้ปกครอง ที่มีต่อระเบียบวินัยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบเจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อระเบียบวินัยของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งเกี่ยวกับกฎระเบียบที่ใช้ในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมและการได้รับแจ้ง ก่อนการลงโทษนักเรียน ความรุนแรงของการทำผิดและการลงโทษ ความเหมาะสมของการลงโทษต่อความผิดในแต่ละกรณี ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบของโรงเรียน สำหรับบุคลากรของตน และต้องการให้ทางโรงเรียนแจ้งทางโทรศัพท์เป็นการเบื้องต้น เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือความสามารถในการเรียน ยอมรับ การลงโทษทางร่างกายเป็นวิธีการสุดท้าย โดยการกักบริเวณ และก็ควรให้ยกเลิกการลงโทษวิธีนี้ การนำความเสื่อมเสียมาสู่โรงเรียนโดยการใช้อาวุธ สูดดมสารระเหย และการแสดงความป่าเถื่อน มีอัตราความรุนแรงมากที่สุด การลงโทษทางร่างกายเป็นการตัดสินใจการลงโทษที่รุนแรงที่สุด สำหรับนักเรียนที่ประพฤติผิดด้านการต่อต้านสังคม ความสัมพันธ์ทางเพศ การละเมิดสิทธิของผู้อื่น โรงเรียนควรแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ

บูล (Bull, 1998, p.669) ได้ศึกษาวินัยของนักเรียนในโรงเรียน โดยเน้นการบริหารของโรงเรียน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของนักเรียน ระเบียบวินัยของโรงเรียน การแก้ไขปัญหาวินัยของนักเรียน และการปรับปรุงความประพฤติของนักเรียน พบว่า โรงเรียนควรจัดกลไกในการบริหารเพื่อให้บุคลากรของโรงเรียนได้ดูแลปัญหาด้านวินัยของนักเรียนได้อย่างเต็มที่ ช่วยให้นักเรียนได้ทราบความตั้งใจจริงที่จะแก้ปัญหาของโรงเรียน ไม่ใช่เป็นการจับผิดแต่เป็นการส่งเสริม ช่วยเหลือ สนับสนุนให้นักเรียนได้แก้ไขความประพฤติของตนเอง และพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

จอห์นสัน (Johnson, 1998, p.1484) ได้ศึกษาการใช้ทีมงานร่วมกันรักษาระเบียบวินัยด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน และการจัดกลุ่มให้คำปรึกษา จะช่วยลดจำนวนพฤติกรรมเกี่ยวกับ

การทำผิดต่าง ๆ และส่งผลต่อการหยุดและเลิกพฤติกรรมเหล่านั้น นอกจากนั้นยังได้สอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการจัดทีมงานรักษาระเบียบวินัย และการจัดกลุ่มมาเพื่อให้คำปรึกษาของครูว่าจะช่วยป้องกันปัญหาการทำผิดวินัย ซึ่งนำโรงเรียนสู่ความล้มเหลวได้หรือไม่ และศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเห็นของผู้บริหารว่า มีผลต่อประสิทธิภาพของแนวปฏิบัติทั้งสองประการ และอัตราของการกระทำผิดวินัยในโรงเรียนหรือไม่ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีนักเรียนไม่ต่ำกว่าเกรด 5 และไม่เกินเกรด 8 จำนวน 180 โรงเรียนในเมืองโอเรกอน จากคำตอบที่ได้ ผู้บริหารทุกคนเห็นด้วยที่ว่าทีมงานร่วมกันรักษาวินัยและการจัดกลุ่มให้คำปรึกษาของครูช่วยลดปัญหาการทำผิดวินัย มีความสัมพันธ์กับความเห็นด้วยของผู้บริหารที่มีต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานทั้งสองอย่าง

แวน แพทเทิน เจม เจ, และ ซีกริส เจอร์ (Van Patten, James J., Siegrist, Jerry, 2000, abstract) ได้วิจัย การพัฒนาความซื่อสัตย์และจริยธรรม สำหรับความปลอดภัยในโรงเรียน ความปลอดภัยเป็นเรื่องในการอภิปรายของประเทศ เนื่องจากความรุนแรงของการทำโทษนักเรียนในสองสามปีที่ผ่านมา ในขณะที่เปอร์เซ็นต์ของเหตุการณ์รุนแรงในโรงเรียนทั่วทั้งประเทศได้ลดลง ปัญหายังคงอยู่ในความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นของอาชญากรรม ครูพบว่า การกระทำของความรุนแรงที่แทบไม่ถูกพบในอดีต รายงานนี้อธิบายกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารโรงเรียนในการแนะนำปัญหาพฤติกรรมเยาวชน เช่น วินิจฉัยกระบวนการทางจิตของนักเรียน กลยุทธ์การป้องกันการฆ่าตัวตาย มุ่งไปที่นักเรียนและผู้ปกครองก่อนที่พฤติกรรมจะกลายเป็นรุนแรงและติดยาเสพติด การจัดการโดยฟื้นฟูและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ความสัมพันธ์กับพ่อแม่ การเข้มงวดในการบริหารจัดการในโรงเรียนและการดำเนินคดีกับผู้ที่รังแกทางเพศ สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ศาลา และกฎของสถานศึกษา เป็นเครื่องมือสำหรับการฝึกฝนเด็กให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นคนดีของสังคม

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ข้างต้น สรุปได้ว่า สถานศึกษาและครูมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อพัฒนา ลักษณะนิสัย พฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีคุณธรรมพื้นฐานที่ จำเป็น ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีวินัย สำหรับการดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข เป็นเยาวชนที่ดีของประเทศชาติต่อไป